ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Տփխիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

Օգոստոսի 19-ին, կէսօրից յետոյ 4 ժամին, ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանվեց պաշտօնաթող գեներալ-լէյտենանտ

ՆԻԿԻՏԱ ԳՐԻԳՈՐԵՎԻՉ ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

որի մասին հանգուցեալի վշտահար կինը և որդիքը յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին։ Յուղարկաւորութիւնը այսօր, չորեքշաբթի, օգոստոսի 23-ին իր բնակարանից (Նիկօլաեվսկայա փող. № 96, տուն Սուլխանովի) դէպի Վանքի մայր եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր երկրի յուզմունքները. Վերջին տեղեկութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գանձակից. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ Շուշուց. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՄԵՐ ԵՐԿՐԻ ՅՈՒԶՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Հազիւ դադարում է յուզմունքը մի տեղ, բռնկվում է նա մի ուրիշ տեղ։ Շուշում այժմ տիրում է զինադադար, որը գուցէ և դառնայ մշտական հաշտութիւն։ Բայց խռովութիւններ են սկսվել Բագւում և սպառնալի տրամադրութիւն է նկատվում մի քանի ուրիշ տեղերում։

Շուշում Թուրքերին աջողվել է մեծ հրդեհ առաջ բերել և այրել հայերի տներ մի մեծ թիւ։ Սկսած Թուրքի Թաղից մինչև Թօփխանա տներ և խանութներ կրակի ճարակ են դարձել։ Այրվել է մեծ հարստութիւն։ Մարդկային զոհերի վերաբերմամբ Թուրքերը աւելի մեծ կորուստ են ունեցել, քան հայերը։ Բայց և հայերի կորուստը փոքր չէ. մեր ստացած տեղեկութիւնների հիման վրա կարող ենք յայտնել, որ հայերից սպանված են մինչև 70 հոգի և մի այդքան էլ վիրաւորված են։

Աղդամի շրջանում փչացվել են հայերի օղէգործարանները և մի քանի խանութներ, սպանված են հայ ծառայողները և պահապանները։ Հայ գիւղացիների մի մասը ընդհարում է ունեցել ղարադաղլուեցի Թուրքերի հետ։ Վնասվել են մեծ մասամբ Թուրքեր։

Հեռագրական գործակալութիւնը, ինչպես կը տեսնեն մեր ընթերցողները «Մշակի» մէջ տպված հեռագրերից, լուր է տուել ամբողջ աշխարհին, որ Գանձակի փոխ-նահանգապետը վիրաւորված է հայերից։ Որքան մեզ յայտնի է, այդպիսի դէպք տեղի չէ ունեցել և այդ լուրը հնարովի է։ Պէտք է նկատենք, որ գործակալութեան այդ հեռագիրը իր ամբողջ կազմութեամբ վրդովեցուցիչ մի հաղորդագրութիւն է, որ նպատակ ունի խեղաթիւրել իրերի բնաւորութիւնը։

Բագւում յուզմունքները սկսվել են օգոստոսի 20-ին, երեկոյեան 5 ժամին։ Մինչև այժմ դեռ յայտնի չեն գործի բոլոր մանրամասնութիւնները, բայց մեր ստացած հեռագրերից երեւում է, որ մի որոշ չափով դեր է կատարել և ձիաքարշի վրա տեղի ունեցած գործադուլի առիթով ծագած անախորժութիւնը։ Երբ գործադուլի պատճառով ձիաքարշի կառքերի վրա կանգնում են զինուորներ, տեղի է ունենում ընդհարում այդ զինուորների և ձիաքարշի նախկին ծառայողների միջև։ Այդտեղի հրացանաձգութիւնը առաջ է բերում յուզմունք քաղաքում։ Ժողովուրդը ենթադրում է թէ սկսվել է հայ-Թուրքական կոտորած։ Տեղի է ունենում իրարանցում, սկսվում է հրացանաձգութիւն, որին զոհ են գնում մի քանի տասնեակ սպանվածներ և վիրաւորներ, ընդամենը մօտ 40 հոգի։ Վնասվում են մեծ մասամբ մահմեդականներ։ Հրացանաձգութիւնը շարունակվում է մինչև առաւօտ։

Հետեւեալ օրը, կիրակի, անցնում է ցերեկը հանդարտ, իսկ երեկոյեան դէմ շրջակայ գիւղերից դէպի քաղաք են շտապում և աշխատում են մտնել մօտ 3000 հոգի զինված Թուրքեր։ Գեներալ-նահանգապետ Ֆադէեվ, տեղեկանալով այդ մասին, զօրք է ուղարկում կանգնեցնելու նրա խուժողներին։ Սակայն վերջինները չեն ցանկանում յետ գնալ։ Տեղի է ունենում հրացանաձգութիւն, որից փչացվում են շատերը։ Ֆադէեվը գործի է դրել ներկայումս 300 կօզակ, երեք վաշտ զինուոր և արտիլերիա։

Երէկ հեռագրական տեղեկութիւններ ստացանք, որ այրվում են նաւթահանքերը։ Կայ արդեօք մի որ և է կապ այդ հրդէհի և յուզմունքների մէջ—մեզ անյայտ է։

Գանձակում երկու օր առաջ յուզմունք է առաջացել և սարսափ է տիրել բոլորին. բայց զօրքը իսկոյն փողոցներ է դուրս եկել և հանգստութիւնը վերականգնել է։

Շամախում, Նուխում, Արէշում նկատվում է վրդովված տրամադրութիւն, բայց կարգը չէ խանգարված։ Զանգեզուրից հասել են աւելի աննպաստ լուրեր։ Հեռագրական հաղորդագրութիւնը յայտնում է, որ Թուրքերը պատրաստվել են ներգործական քայլեր անելու և արդէն յարձակվել են մի գիւղի վրա։

Դրութիւնը շատ վտանգաւոր է։ Անհրաժեշտ է զօրքի մեծ քանակութիւն։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շուշուց մեզ հեռագրում են օգոստոսի 20 ին, 3 ժամ 46 րօպէին կէսօրին.

«Կայացաւ հաշտութիւն։ Թափօրը, գլուխ ունենալով իրան մահմեդական և հայ հոգևորականութիւնը, պտոյտ գործեց ամբողջ քաղաքում։ Հանգստացաւ ազգաբնակութիւնը։ Հանգստացրէք և այդտեղ։

Աշոտ եպիսկոպոս, Քաղաքագլխի տեղապահ Քալանթարօվ, Կարիբ-Օրուջզադէ, Զէվօ դ-Աղա Ջիվանշիր»։

Ելիսաւետպօլ, 20 օգոստոսի։

«Քաղաքում շրջում են պահակախմբեր։ Երկիւղը սաստկացաւ»։

Բագու, 21 օգոստոսի, 5 ժամ 58 րօպէ գիշերվայ։

«Օգոստոսի 20-ին, հինգ ժամին. առ այժմ չը պարզված պատճառից քաղաքում սկսվեց սաստիկ հրացանաձգութիւն։ Գեներալ-նահանգապետը ամենաեռանդուն միջոցներ ձեռք առաւ, որպէս զի կռիւը մեծ չափեր չը ստանայ։ Քաղաքում զօրքեր շատ կան։ Յոյս կայ, որ ամեն ինչ շուտով կը հանգստանայ։

Բագու, 21 օգոստոսի, 8 ժամ 30 րօպէին։

«Երբեմն դադարելով, երբեմն էլ սաստկանալով, հրացանաձգութիւնը շարունակվում էր ամբողջ գիշերը։ Առաւօտեան մօտ սաստկացաւ, իսկ 8 ժամին դադարեց։ Տեղի են ունենում հատ հատ հրացանաձգութիւններ։ Քաղաքով անցորդները շրջում են ուժեղացրած պահակախմբերով։ Սպանվածների թիւը դեռ ևս չէ որոշված»։

Գորիսից մեզ հեռագրում են օգոստոսի 22-ի առաւօտեան ժամը 9 և 25 րօպէին.

«Իբրահիմ բէկ Սուլթանօվը ռուս պրիստաւ Վօսկրեսենսկու միջոցով մեզ՝ Գորիսի հայերիս պատերազմ է հրատարակել։ Պէտք է միջոցներ ձեռք առնել։ Մինքէնդ գիւղը ոչնչացրել են։ Վտանգ է սպառնում միացած գիւղերին և քաղաքներին»։

Գորիսի հայեր

Բագուից, երէկ, 5 ժամ 24 րօպէին ճաշից առաջ ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.

«Քաղաքում դրութիւնը երկիւղալի է դառնում։ Նաւթահանքերում կատարեալ անիշխանութիւն է տիրում։ Ջրանցքը փչացրված է։ Այրվում են բազմաթիւ նաւթահանքեր»։

Բագուից հեռագրում են «Кавказъ»-ին օգոստոսի 20-ին.

«Ժամը 3-ից քաղաքում հրաձգութիւն է տիրում։ Դրանում մեղադրում են գործադուլ անողներին, որոնք ծառայում են ձիաքարշի վրա։ Կան վիրաւորվածներ և սպանվածներ։ Կայարանը պաշտպանում են զօրքերը։ Քաղաքի բոլոր մասերում շրջում են պատրուլներ։ Կառքեր չը կան»։

Բագու, «Тифл. Листокъ» լրագիրը ստացել է Բագուից օգոստոսի 20-ին, 29 րօպէին հետեւեալ հեռագիրը.

«Երեկոյեան 5 ժամից բռնկեց արիւնահեղ կռիւ հայերի և Թուրքերի միջև։ Ամբողջ քաղաքում յաճախակի հրացանաձգութիւն է լինում։ Զօրքերը եռանդուն մասնակցութիւն ունեն խաղաղացման մէջ։ Կատարվում են թշնամացողների խմբական ձերբակալութիւններ։ Հրացանաձգութիւնը սաստկանում է»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Օգոստոսի 20-ին

Այս երկու օրում մեր քաղաքը բաւական յուզման մէջ է Շուշում կատարված դէպքերի առիթով. թէ հայ և թէ մահմեդական ազգաբնակութիւնը ճիգեր են թափում, որ նոյն ցաւալի աղէտը Գանձակում տեղի չունենայ։ Ամսիս 17-ին և 18-ին խաղաղասիրական ժողով էր գումարված քաղաքային խորհրդարանում, խառն երկու ազգաբնակութեան ներկայացուցիչներից և հոգևորականներից։ 17-ի առաւօտեան ժամը 10-ին այստեղի ոստիկանապետ Թէմուր-բէգը անձամբ առաջնորդարան գալով հրաւիրեց Հ. Կորիւնին ժամը 12-ին ներկայ լինել ժողովին, խնդրելով անպատճառ գալ։ Որոշված ժամին հ. փոխանորդը, իր հետ առնելով Գրիգոր քահ. Բաբաքեխեանին, ինչպէս և Մկրտիչ և Ա. Անանիա Շիրակունի քահանաներին, գնաց ժողովի, ուր պ. նախագահը նրան տեղ առաջարկեց իր աջ կողմը, ձախը թողնելով Թուրքաց ախունդին։

Հաւաքված ներկայացուցիչները, հայ և Թուրք, զանազան միջոցներ առաջարկեցին բազարի պահպանութեան և քաղաքի անդորրութեան համար, թէ զօրքով, թէ կազակներով, բայց մեր հարեւանները միշտ խոյս էին տալիս զօրքերի կամ կազակների անունները լսելիս։ Տեղի ունեցած վէճերից յետոյ խօսք խնդրեց ախունդը և յայտնեց, որ ինքը ատում է և վստահացնում որ ոչինչ չի պատահի։ Անմիջապէս Թուրք վաճառականներից մէկն ասաց. «աղա ախունդ, եթէ քո ասածով ոչինչ չի լինի, ապա ինչու Բաղմանլարում ցեղութիւնները և գողերը չեն պակասում։ Ցետոյ խօսք խնդրեց հ. Կորիւնը և հայերէն ասաց հետեւեալը։

«Ինչպէս երեւում է եղած խօսակցութիւններից և առաջարկված միջոցներից, այստեղ հաւաքված պարոնները ի սրտէ ցանկանում են խաղաղութեան պահպանութեան և աղէտների առաջն առնելուն. ես գովում եմ Գանձակի հայ և Թուրք հասարակութեան անկեղծ վերաբերմունքը դէպ իրար, որի շնորհով մինչև այժմ խաղաղութիւնը պահպանված է ամուր և սերտ կերպով։ Սակայն, ինչպէս տեսնում եմ եղած տաք վէճերից, մեր հարեւան Շուշու դէպքը այս անգամ խիստ ազդել է երկու կողմի վրա ևս, բայց որպէս զի երկու կողմն էլ ապահով լինէին իրարից և վստահութիւնը կատարեալ լինէր, ես կառաջարկէի քաղաքի անդորրութեան համար հետեւեալ երեք պայմանները։ Առաջին՝ անպատճառ խնդրել ոստիկանական վարչութիւնից բերել կազակներ բազարում կանգնեցնելու նրա պահպանութեան համար, քանի որ այնտեղ է գտնվում քաղաքացիների երկու կողմի հարստութիւնը։ Երկրորդ՝ ազնիւ խօսք տալ իրարու չը խախտելու խաղաղութիւնը և տեղիք չը տալ խռովութիւններին երկու ազգաբնակութեան մէջ. և երրորդ՝ քաղաքի պահպանութիւնը յանձնել երկու կողմի հասարակութեանը, քանի որ քիչ առաջ պ. ոստիկանապետը յայտնեց ժողովում, որ իր ձեռքի տակ բաւական թւով ոստիկաններ չունի, թող հայոց կողմի հայերը իրանց պահպանեն և մուսուլմանների կողմը իրանց մուսուլմանները, բայց թէ խելքով կը պահպանեն թէ զէնքով այդ թողնենք իրանց որոշմանը»։ Վերջնական վճիռ միւս օրվան թողնելով, ներկայ ժողովականները վճռեցին և անմիջապէս մի հեռագիր խմբագրելով ուղարկեցին Շուշի Աշոտ եպիսկոպոսին, տեղական ախունդի և հայ ու Թուրք մի քանի ազդեցիկների անունով, վերջ տալ այդ կռւին և խաղաղութիւնը վերականգնել։ Հեռագիրը ստորագրեց հայր փոխանորդը, ախունդը և ներկայ եղող հայերից և Թուրքերից երեքական անձեր։

Օգոստոսի 18-ին ժողովում որոշվեց թաղերի և կողմերի պահպանութիւնը յանձնել տեղացի հայ և Թուրք ընտրված անձնաւորութիւններին և նշանակվեցին իւրաքանչիւր թաղի համար նոյն թաղերից յայտնի անձինք հսկելու խաղաղութեան, նոյնը և Թուրքերը ընտրեցին։ Նորից խօսվեց, որ ամեն ոք աշխատէ ազնիւ կերպով քաղաքի անդորրութիւնը պահպանելու և ժողովը փակվեց։

Ժողովի փակվելուց առաջ ախունդը յայտնեց հրապարակով, որ եթէ, Տէրը մի արասցէ, հայերի կողմից տեղիք տրվի խռովութեան կամ նախայարձակ լինեն, ինքը, իբրև Թուրք ազգաբնակութեան հոգևոր ներկայացուցիչը, հայոց ներկայացուցչին, հայր Կորիւնին, պատասխանատու պիտի ճանաչէ։ Հ. Կորիւնը պատասխանեց. «Ես իմ ժողովրդի կողմից կերաշխաւորեմ, որ ոչինչ չէ լինելու, բայց ցաւելով կասեմ, որ մինչև այժմ եղած դէպքերը փաստ են, որ ամեն տեղ ձերոնք են յարձակվել. նոյնը ինչ որ դուք առաջարկեցիք, կարող եմ և ես ձեզ ասել պ. ախունդ, իսկ եթէ ձերոնք խռովութեան տեղիք տուին, այն ժամանակ ես էլ ձեզ պատասխանատու կը ճանաչեմ։ Երկու կողմից նորից իրար վստահացնելով երկու հոգևոր ներկայացուցիչները, իրար ձեռք մեկնեցին և ժողովը փակվեց։

Այսօր, ամսի 19-ին, ուրբաթ, բաւական յուզում կար Թուրքերի մէջ, այնպէս որ հայերը բազարը փակեցին և քաշվեցին իրանց թաղերը, իսկ ցերեկը եկան կազակներ հայերի պահանջմամբ և բազարի հսկողութիւնը նրանց յանձնվեց։ Ժամը 12-ին ոստիկանապետն եկաւ հայր Կորիւնի մօտ և յայտնեց, որ գիշերը Նորաշէն թաղից հայերը գաղթել են դէպի հայոց թաղը և խնդրեց, որ արգելէ հայոց այդ քայլը՝ իվուր Թուրքերի մէջ յուզում և կասկած չը յարուցանելու համար, միթէ հայերը իրանց ոստիկանապետին, չեն վստահանում,

որ քաղաքը 8 ամիս պահեց աղէտներից։ Հ. Կորիւնը պատասխանեց. «Ինձ էլ լուր հասաւ, թէ գիշեր Մօլլաշալու Թաղի Թուրքերը նոյնպէս գաղթել են հայոց Թաղից Թուրքաց կողմը և թէ գիշերը ժամը 2 ին օտար և անյայտ մարդիկ են եկել այնտեղ և զէնքեր էլ են ունեցել, այս ի՞նչպէս բացատրենք»։ Պ. ոստիկանապետը հաւատացրեց, որ ոչինչ չէ եղել, հայերը կարող են իր վրա վստահ լինել և մեկնեց։ Մոռացայ ասել, որ երկրորդ ժողովին ներկայ էր դումայում և մեր գաւառապետը, որ հրապարակաւ և խիստ կերպով բողոքեց գաւառի Թուրքերի դէմ իբրև աւազակների, մարդասպանների և խռովարար տարրի։ Գոհունակութիւն յայտնելով հայ գիւղացիներին իբրև ազնիւ, խաղաղ և աշխատասէր ժողովրդի։ Այդտեղ մեր հարևան ժողովական մուսուլմանները բաւական կարմրեցին լսելով իրանց ազգակիցների ներբողը պ. գաւառապետի բերանից և այն էլ հրապարակաւ ժողովում։

Մխիթարական է, որ Հ. Կորիւնը տիրապետում է Թուրքերէն լեզուին և իր վերևի ճառը հայերէն խօսելուց յետոյ երբ առաջարկվեց Անանիա քահանային Թարգմանելու Թուրքերէն, վերջինս մի այնպիսի այլանդակութեամբ և պակասներով խօսեց, որ Հ. փոխանորդը վերկացաւ տեղից և ինքը ասածները նորից մաքուր Թուրքերէնով կրկնեց, որ հասկանալի եղաւ ամենքին։

Այսօր քաղաքը աւելի խաղաղ է և բազարն էլ բաց է։ Նահանգապետը հեռագրել էր Շուշուց, թէ խաղաղութիւնը վերականգնված է և այսօր լինելու է մեծ հանդիսաւոր Թափոր։

Քաղաքացի

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Օգոստոսի 17 ին

Սարատովի լատին եպիսկոպոսին բոլորովին դուր չէ եկել այն հանգամանքը, որ ժամանակաւորապէս իր իրաւասութեան տակ գտնվող Հայաստանի-Կովկասի կաթօլիկ հայերը յանդգնութիւն են ունեցել միանալ լուսաւորչական հայերի տուած պետիցիային և խնդրել իրանց համար սեփական հայ եպիսկոպոս և հոգևոր դպրանոց Թիֆլիսում։ Սարատովի եպիսկոպոս Կեսսլերը ո՛չ պակաս վիրաւորված է և Ախալցխայի հոգևոր կառավարութիւնից, որ նա համարձակվում է Թարգման հանդիսանալ ժողովրդի կարիքներին կառավարութեան առաջ։ Ուստի և նա առանձին շրջաբերականով դիմել է նորերս բոլոր գաւառական աւագ քահանաներին, որով ի միջի այլոց առաջարկում է—համոզել աշխարհական անձանց չը խօսել և չը գործել հոգևոր գործերի վերաբերեալ խնդիրների մասին, քանի որ նրանց՝ աշխարհականներին այդ իրաւունքը չէ դրված։ Աշխատել խանգարել առանձին հայ եպիսկոպոս և հոգևոր դպրոց ունենալու մասին գործ դրված ջանքերին, որովհետև դրանցում ոչ մի կարիք չը կայ. արդէն Սարատովում կայ նրանց համար բացված եպիսկոպոս էլ, հոգևոր դպրոց էլ (թէև ո՛չ ինքն եպիսկոպոսն է իմանում հայերէն և ո՛չ էլ նրա հոգևոր դպրոցում գոյութիւն ունի հայերէնը)։ Շրջաբերականի վերջում նա սպառնում է հակառակ վարվողներին ենթարկել քահանայապետի՝ Հռոմի պապի նզովքին։

Խորիմաստ, քաղաքագէտ լատին եպիսկոպոսը, ինչպէս պարզվում է այդ շրջաբերականից, ճգնում է կուսակցութիւնների բաժանել հայ-կաթօլիկներին, պղտորել ջուրը, և այդ նպատակին հասնելու համար միայն նզովքով չէ բաւականանում, այլ դիմում է և՛ փողի անսահման ուժին։ Արդէն մի քանի թեթևամիտ քահանաներ, խրախուսված Սարատովից, առանձին խնդրագրով դիմել են ուր հարկն է և ամբողջ 70 հազար կաթօլիկահայ ժողովրդի ցանկութիւնն աշխատում են ի դերև հանել։ Այն թեթևամիտ քահանաները առատ պատարագուցներ են ստանում Սարատովից։ 100—500 ր. միանուագ պատարագուց Սարատովից՝ սա կաշառք չէ՞, որ տալիս է եպիսկոպոսը միայն 4—5 ընտրեալներին... Մենք կաթօլիկ հայերս էլ չենք կարող մնալ այս ծիծաղելի դրութեան մէջ. մեզ հարկաւոր է սեփական հայ-կաթօլիկ եպիսկոպոս և հոգևոր դպրոց Թիֆլիսում։

Յ. Քօսեան

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Օգոստոսի 13-ին

Այս բոպէիս հասայ Շուշի. շտապեմ պատմել կրած արկածներս։ Ամսիս 9-ին Բագուից ճանապարհվեցի Եւլախ, որտեղից Զանգեզուր պիտի գնայի մի քանի օրով։ Եւլախում ոստիկանութիւնը մեզ արգելեց շարունակել ճանապարհը, ասելով, թէ Աղդամի շրջակայքում Թուրքերը յուզված են և կողոպտում ու սպանում են անցորդներին։ Անորոշ ու անելանելի դրութեան մէջ մնացինք, մինչև որ 10 ին, առաւօտեան ժամի 5 ին գնացքով Եւլախ եկաւ Գանձակի նահանգապետի պաշտօնակատար պ. Բարանօվսկին, որը պիտի Աղդամ գնար հանգստացնելու վրդովված խաղաղութիւնը։ Օգտվելով դէպքից, մենք, ճանապարհորդներս, թւով մօտ 30 հոգի, դիմեցինք պ. նահանգապետին և խնդրեցինք ապահովել մեր ճանապարհը մինչև Շուշի։ Նորին գերազանցութիւնը, շատ սիրալիր ընդունեց մեզ խնդրատու հայերիս, խորհուրդ տուեց սպասել մինչև երեկոյ, խոստանալով Աղդամ հասնելուն պէս հեռագրել Եւլախի պրիստաւին, հնարաւորութեան դէպքում ճանապարհել մեզ դէպի Շուշի։ Նոյն օրն (10 ին) երեկոյեան ժամը 7 ին երկաթուղու կայարանում տեղիս պրիստաւը կարդաց բոլոր ճանապարհորդների ներկայութեամբ պ. նահանգապետի հեռագիրը, որը ունէր հետևեալ բովանդակութիւնը։ «Отпустите армянъ группами, назначите при нихъ охрану»։ Լսելով հեռագրի խօսքերն, ամեն մարդ աշխատում էր իսկոյն օմնիբուսի տոմսակ վերցնել, որ հետևեալ առաւօտեան վաղ ճանապարհուեն Եւլախից։ Հայերը՝ որոնց մէջ կային նաև 3 կին՝ տեղաւորվեցին 3 հանրակառքի մէջ, իսկ ես, որ Գորիս պիտի գնայի, ծանօթացել էի Գորիսի երկու քննիչների հետ, (որոնցից մէկը ընտանիքով) որոնք Զանգեզուր էին գնում, նրա բարեհաճ թոյլտւութեամբ. միասին կառքով ճանապարհ ընկանք։ Անցնում ենք Ղարաբաղի հարթ ու տափարակ տափաստաններով։ Հասանք Բարդա, Եւլախից առաջին կայարանը։ Այսօր գրեթէ զուտ Թրքաբնակ մի քաղաք։

Այստեղ թէև հանգիստ է դրութիւնը, բայց Աղդամից լաւ լուրեր չեն պատմում. ոմանք խորհուրդ էին տալիս մինչև իսկ վերադառնալ Եւլախ։ Մենք շարունակում ենք մեր ճանապարհը։ Շուտով անցանք Թարթառ գետն, որի ջուրն այս տարի՝ յորդ անձրևների պատճառով շատ է։ Մօտենում ենք Քոչարլուին. զինված Թուրքեր են երևում, որոնք այս ու այն կողմից կասկածոտ աչքերով մեզ են դիտում։ Այստեղի լուրերն Աղդամից, աւելի յուսահատական է։ Մենք շտապով փոխել տուինք ձիաներն ու ճանապարհվեցանք։ Ճանապարհին Թուրք երթևեկողներն խտանում են հետզհետէ, պարզ է, ինչ որ մի իրարանցում կայ առաջներս։ Քանի մօտենում ենք Ղարաղանդին, այնքան յանդուգն են դառնում զինված Թուրքերը։ Ղարաղանդից մի վերստի վրա մինչև իսկ փորձ է եղել Թուրքերի կողմից խլել մեր իրեղէնների վրա հսկող սարաժաւյից հրացան, բայց անաջող, որովհետև խիստ արագ փախցրինք ձիաներն և հասանք կայարան։

Ղարաղանդից ճանապարհվեցինք Աղդամ, այս Թուրքական Արշակաւանն, որտեղից ստացված լուրերն նոյն իսկ սարսուռ են ազդում մարդուն։ Քանի գնում ենք, հոգէպէս ճնշվում ենք. ուղեկիցներս, որ մի ռուս և մի լեհ են ազգով, սարսափահար նայում են աջ ու ձախ անցնող հարիւրաւոր զինված ձիաւորներին և բացականչում են «Боже мой, гдѣ мы, въ Россіи или въ Турціи?» այս ու սրա նման բացականչութիւններ շատ են եղել—անօգուտ։ Մարդիկ արդէն հազարներով են երևում, բոլորը զինված նոր սիստեմի հրացաններով մեծ մասը բերդանի հրացաններ են, իսկ յաճախ աչքի են ընկնում մաուզերի, բուրակայեա և այլն. սիստեմի հրացաններ։ Վերջապէս մտնում ենք Աղդամի հռչակաւոր բազարը։ Բիչ հեռուից մարդկանց ծով է երևում։ Նախատեսելով իմ գլխիս գալիք չարիքը—ռուսաց լեզուով խնդրում եմ ուղեկիցներիս, անուանել ինձ բժիշկ. և յիրաւի բազարի մէջ տեղ հասած, իսկոյն երկու կողմից վրա են թափվում և թևից բռնած դուրս են ուզում քաշել, սակայն քննիչ պ. Տիֆեայեվ, որին երախտապարտ անփորձ ապաւինելով, գոռաց ամբոխի վրա,—вѣдь видите что докторъ ѣдетъ съ нами և այսպէս ինձ հնարաւոր է լինում ազատվել կատաղի ամբոխի ճանկերից։ Եւ, երևակայեցէք ընթերցող, այդ այն ժամանակ, երբ նահանգապետն, գաւառապետն, Սալիոնէզն և դրա նման հեղինակաւոր մարդիկ ներկայ են Աղդամում։ Ահա թէ մինչև ուր է հասնում Լէնկթէմուրի, Չինգիզխանի թոռների՝ մեր հարևան Թուրքերի կատաղութիւնը։ Աղդամում, որ բռնված և կողոպտված էին մինչև մեր, մօտ 100 հոգի, այդ օրն (11-ին) իրաւունք են ստանում ճանապարհ ընկնել Շուշի։ Շուշի մտանք։ Աղդամից մինչև Խան-բաղը, հազարաւոր զինված Թուրքեր՝ դիրքեր էին բռնած։ Ես իբրև ականատես, պնդում եմ նորից, որ Ղարաղանդից մինչև Խան-բաղը զինուած ձիաւոր և հետևակ Թուրքերի թիւն շատ շատ էր։ Այսօր դրութիւնն լարված է, թէ ինչ կը լինի վաղը, ոչ ոք չէ կարող գուշակել։

Ղափանցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հաջիբէնդ, օգոստոսի 20 ին

«Մշակ»-ի 163 համարում պ. Յարութիւն Ստեփանեանցի Աղդամից գրված նամակի մէջ կողոպտվածների թւում սխալմամբ յիշվել է և անունը։ Յարձակվողները ինձ կողոպտել չէին կարող, քանի որ ես այդ միջոցին Հաջիբէնդում էի գտնվում։ Մի և նոյն համարում Շուշիի թղթակիցը նմանապէս խօսում է կողոպտված «երկու ուսուցիչների և մի բժշկի մասին—երկուսը ռուս և մինը վրացի»—բայց ազգանունները չի յիշում։

Բժշկապետ Գրիգոր Տէր-Մկրտչեան
Տէր-Գրիգորեանց (Թիֆլիսեցի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ պարսից Շահը օգոստոսի 20-ին գալու է Պետերհօֆ։ Շահը կայցելէ և Պետերբուրգ, ուր մտադրութիւն ունի մնալ 3 օր, ապա նա Ռուսաստանի վրայով կերթայ դէպի Թէհրան։

—

Օգոստոսի 24-ին Կովկասի Փոխարքայի դիւանում նշանակված է նիստ քննելու հայոց եկեղեցական կալուածների վերադարձման նախագիծը։ Այդ նիստին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից ներկայացուցիչ լինելու է Նահապետ եպիսկոպոս Նահապետեանը։

—

Մահմեդականների Շէյխ-ուլ-իսլամը մեկնել է Շուշի Կովկասի Փոխարքայի հրամանով։

—

Թիֆլիսում լուր է ստացվել, որ պարսից Շահը այս ամսի վերջին արտասահմանից մտնելու է Ռուսաստան, այցելելու է Նոր-Պետերհօֆը և Բալաջարով ու Աստարայով անցնելու է իր երկիրը։ Նորին մեծութեան Աստարա ժամանումն սպասվում է սեպտեմբերի 5-ին։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ հինգշաբթի, օգոստոսի 25 ին երեկոյեան ժամը 8 ին Թիֆլիսում գտնված հայ ուսուցիչներն ու ուսուցչուհիները հրաւիրվում են Ներսիսեան Դպրանոց ընտրելու հինգ ձեռնհաս անձնաւորութիւն, որոնք պիտի մասնակցեն Վեհափառ Կաթողիկոսի կոնդակով կազմված ուսումնարանական յանձնաժողովի նիստերին, օգոստոսի 28 ից, բացվելիք դպրոցների ուսման ժամանակաւոր ծրագիրը մշակելու և յանձնաժողովի կազմած վարչական կանոնադրութեան հիմնական կէտերի մասին կարծիք յայտնելու համար։

—

Բագու քաղաքը և Բագուի նահանգը քննող սենատոր Կուզմինսկու աշխատակիցները ներկայումս զբաղված են, ինչպէս լսել է «Русь» լրագիրը, կարգի բերելով այն նիւթերը որ նրանք հաւաքել են քննութիւն կատարելու ժամանակ։ Նրանք մանրամասն զեկուցումներ են կազմում առանձին հարցերի վերաբերմամբ, որ կը ներկայացնեն սենատոր Կուզմինսկուն։ Առանձին ուշադրութիւն է դարձրված փետրվարի 6—9 ի արիւնահեղ դէպքերի պատճառների ուսումնասիրութեան, ժողովրդական կրթութեան, բանւորական հարցի, նաւթային գործի և ագրարային յարաբերութիւնների վրա և այլն։

—

Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ նահանգապետը տուգանքի է ենթարկել «Գրանդ-Օտէլ» հիւրանոցը պահողներին, որովհետև, զինւորական ժամանակի օրէնքների հակառակ, այդ հիւրանոցում գտնվեցին պայթուցիկ նիւթեր։ Հիւրանոց պահող Զաքարեձէն և Գէօրգօբիանին ենթարկվել են 500 ր. տուգանքի։

—

Երևանի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի խնդրանօք՝ Կովկասի փոխարքան հրամայել է Թիֆլիսի զօրքերի գլխաւոր մթերապահեստից ուղարկել զինւորների 80 հատ վրան իրանց բոլոր պարագաներով՝ Շարուր-Դարալագեազի գաւառապետին՝ բաժանելու Ուլիա-Նորաշէնի փախած հայերին։

—

«Հասկեր» մանկական ամսագրի խմբագրութիւնը յայտնում է, որ ամսագրի առաջին համարը լոյս է տեսնելու սեպտեմբերի 30 ին. մանկավարժական բաժնի մէջ արվելու են մի քանի փոփոխութիւններ, ի նկատի ունենալով ծխական դպրոցների բացվելը։

—

Արտասահմանեան լրագիրները հաղորդում են, որ հօֆմէյստեր Բուլիգինի հրաժարականն ընդունված է և ներքին գործերի մինիստր է նշանակվում Կիեվի, Պօդօլի և Վօլինի նախկին գեներալ-նահանգապետ կոմս Իգնատիևը։

—

Բարձրագոյն դպրոցները բանալու մասին օգոստոսի 11-ին կայացած մինիստրների խորհուրդը, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Գլազովի նախագահութեամբ, և ներքին գործերի մինիստրի օգնական գեներալ Տրեպօվի մասնակցութեամբ, որոշեց ամենակտրական միջոցներ ձեռք առնել հնարաւորութեան չափ կարճ ժամանակում դպրոցական բնական ընթացքը վերականգնելու համար բոլոր բարձրագոյն դպրոցներում։

—

«Кавказъ»-ին հաղորդում են, որ Գորու գաւառի Մէջվրիսխևի գիւղում սպանել են տեղական կալուածատէր իշխան Կօստանդին Էրիստովին։

—

Ինչպէս յայտնի է, օգոստոսի 17 ին Մանգլիսի ճանապարհին պօստի վրա յարձակում տեղի ունեցաւ։ Երեք օր շարունակ եռանդուն կերպով խուզարկութիւններ անելուց յետոյ, աջողվում է գտնել աւազակներին, որոնց ձերբակալած բերին Թիֆլիս։ Դրանք պատկանում են Դիղոմ գիւղի հասարակութեանը և կազմակերպված աւազակախմբի անդամներ են։

—

Սեպտեմբերի կէսերին, ասում է «Б. Вѣд.» լրագիրը, Թիֆլիսից Պետերբուրգ է գնալու հայերի կողմից մի պատգամաւորութիւն, որը բերելու է մի շնորհակալական հասցէ հայոց եկեղեցական կալուածները վերադարձնելու առիթով։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսում արդէն կազմվել է սիրողների խումբ, որոնք 3 լեզուով ներկայացումներ են տալու—ռուսերէն հայերէն և վրացերէն։ Ներկայացումները տրվելու են Վէտցէլի հիւրանոցի թատրոնում։ Վճռված է նաև ձրի գրադարան հիմնել նոյն տեղում։

—

Բագուի, Սև-Քաղաքի, Բալախանու և Բիբի Հէյբաթի մէջ ապրող ժողովուրդը պատկանում է 44 ազգութիւնների։ Դրանցից թւով ամենաշատը ռուսներն են—73,589 հոգի, Թուրքերը—53,827, հայերը—34,258, պարսիկներ—18,572, հրէաներ—5,859, գերմանացիներ—5,025, կազանի թաթարներ—4,151, լէզգիներ—3851, վրացիներ—2,614, լեհեր—1,548, մալօրօսներ—665, յոյներ—627, մորդովցիներ—519 մարդ և այլն։ Բոլոր ազգաբնակութիւնը հասնում է 205,105 հոգու։

—

Ինչպէս յայտնի է, հայ-Թրքական ընդհարման մասին Կ. Պօլսի մամուլը պարտաւորված է լռութիւն պահպանել. այնու ամենայնիւ նա աշխատում է երբեմն լուրեր անցկացնել, բայց շատ տարօրինակ եղանակով. ահա այդ լուրերից մի նմուշ։ «Ս. Հայրապետի հրամանաւ, Տ. Մեսրոպ վարդապետ յուլիս 5 ին ներկայացեր է Կովկասի Փոխարքայ Վարանցով Դաշքով կոմսին և հաղորդեր է տուեալ գաւառներու մշակական կամ հողագործական վիճակին վրայ իր անձնական քննութեամբ քաղած տեղեկութիւնները։»

—

Բագուի «Հայաթ» լրագրի № 51-ում կարդում ենք հետևեալը. «Մեզ ուղարկված է յետագայ ռուսերէն լեզուով գրված նամակը։ Յարգելի պ. խմբագիր, մի մերժէք տեղ տալ յետագայ տողերիս ձեր յարգելի լրագրում։ Կիրակի, առաւօտեան ժամը ութին՝ «Պէրսիդսկի» և «Պօչտօվայեա» փողոցների անկիւնում, մի ռուս յղի կին քարերի վրա ծնեց։ Նորածին երեխային փաթաթելով արիւնաթաթախ շրջազգեստի փէշերի մէջ և ոչ ոքից օգնութիւն չը գտնելով, դժբաղդ կինը ճանապարհ ընկաւ դէպի տուն։ Սակայն երկրորդ քաղաքամասում, երկու գօրօդօվօյ վրա հասնելով՝ (որոնցից մէկի համարն էր 71) փոխանակ նրան հիւանդանոց տանելու, քաշ տալով տարան

տաճկանատուն (այսինքն Գուբերնսկի փողոցից մինչև Ցերկօվօյ փողոցը): Այդ կողմերը հաւաքված մահմեդականները տեսնելով կնոջը, սկսեցին հա՛յ հո՛յ բարձրացնել և քաշ քաշ ծեծադել, ծաղրել դժբաղդ կնոջ: Գարոնայք մահմեդականներ (այս դէպքում գօրօդօվօյնե՛ր և հանդիստահներ). եթէ այդ դէպքը պատահած լինէր մի մահմեդական կնոջ, դուք այդ կերպ չէիք վարվի: Ընդունեցէք և այլն Վասիլիյ Ուգարօվ»: Իսկ «Հայաթի» խմբագրութիւնը իր կողմից անում է հետևեալ խորհրդածութիւնը. «Իսկապէս այս տեսակ վարմունքը՝ միշտ գթասիրտ եղող մեր մահմեդականների կողմից, զարմացնում է: Այդ խեղճ կնոջ, մանաւանդ այդ դրութեան մէջ, ծաղրելը մեծ յանցանք է: Ի սէր Աստծու այդ կարգի վարմունքից ձեռք քաշելով մեր հայրենակիցները թող ռուսներին չը վիրաւորենք: Սակայն համարձակ կարող ենք ասել նամակագրին, որ մահմեդականները այդ կնոջը ծաղրել են ո՛չ թէ նրա կրօնքի և ցեղի պատճառով, այլ, պարզ տգիտութիւնից դրդված»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Աբդիւլ Համիդ՝ ամեն անգամ երբ կարիք է զգում տխրահռչակ «Համիդիէ» հեծելազօրքի ծառայութեան, անմիջապէս աշխատում է իր կայսերական թանգագին բարեհաճութիւնը ցոյց տալ դէպի նրանց, սկսում է իւղել նըրանց պետերի գլուխը: Այդ նշանակում է, որ Համիդը անպատճառ դիտաւորութիւն ունի դիմելու նրանց օգնութեան և կատարել տալով այն տխուր ու գարշելի գործը, որ ծանօթ է ամենքին: Այսպէս Կ. Պօլսի թերթերում կարդում ենք հետևեալ տողերը:

«Համիդիէ հեծելազօրքի 40-րդ թեթևազէն գնդի կողմից փոխ-գնդապետ Միհրը Ալի բէյ՝ յետագայ հեռագիրը ուղղել է Կայսերական Պալատ.

«Կայսերական Թիկնապահ, գնդապետ Բիւզդի բէյ, բանակատեղ գալով աւետեց, որ վեհ. սուլթանի շնորհներով առաջ եկած մեր զօրագունդի բարեկարգութիւնը արժանացել է կայսերական գոհունակութեան և թէ կայսերական մի իրադէ հրամայել է դարմանել ձեր ծառան: Ձեր վեհափառութեան սպասաւորը կայսերական այդ շնորհի բարերար ազդեցութեամբը իսկոյն առողջացաւ (?!): Բոլոր միասին «շատ ապրի մեր վեհապետը, թշնամիները բնաջինջ լինեն» աղօթքը անկեղծօրէն երկինք բարձրացրինք: Ո՛վ մեծազօր կայսր, ո՛վ փառաւորեալ վեհապետ մեր, բարեկարգութիւնը ձեր կայսերական շնորհիւ միայն գտանք: Ինչ որ տեսանք և սովորեցինք, ձեր կայսերական շնորհիւ միայն տեսանք և սովորեցինք: Ձեր վեհափառութեան շնորհիւ առաջ եկած մեր զօրագունդը իր արեան ամենավերջին կաթիլն անգամ պատրաստ է թափելու ձեր վեհափառութեան համար: Բարձրեալն Աստուած բնաջինջ անէ ձեր թշնամիներին: Ձեր կայսերական անձին հաւատարիմ մնալը մեր էութեան խմորին հիմնական մասն է կազմում: Ինչպէս առանց հոգու մարդ չէ կարող ապրել, այնպէս էլ մեր մէջ հաւատարիմ չեղողը չէ կարող ապրել, չենք ապրեցնի: Ապստամբները ընկճելու և բնաջինջ անելու համար մեր անձի մէջ մեծ ոյժ ենք զգում: Ո՛րքան վայելենք ձեր վեհափառութեան բարձր համարումը, այդ ոյժը կրկնապատիկ պիտի աւելանայ: Դարձեալ կրկնում ենք մեր աղօթքը. «Մեր վեհապետը շատ ապրի. թշնամիները բնաջինջ լինեն»:

Ահա թէ հնազանդութեան ինչ քաղցրիկ ապացոյց են տալիս քիւրդերը Աբդիւլ Համիդին: [illegible]

—Այս օրերս Բէյրութում հայերը, [illegible] («Кавказъ»):

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

19 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. [illegible]

ՓՈՐՏՍՄՈՒԹ, 19 օգոստոսի: Խաղաղութեան դաշնագրութիւնը պատրաստվում է 15 յօդուածից: [illegible] եթէ Տօկիօյից չը ստացվեն որ և է նոր հրահանգներ Սախալինին վերաբերող հարցի մասին, որ միակ փափուկ կէտն է: Այսօր մենք շատ աջողութեամբ աշխատեցինք, և պէտք է խոստովանեմ, որ ճապօնացիները իրանց շատ լաւ պահեցին և արեցին այն բոլորը, ինչ որ հնարաւոր է, որպէս զի թեթևացնեն մեր աշխատանքը»: Կոմուրան Տօկիօյից ոչ մի պատասխան չը ստացաւ իր այն առաջարկութեան մասին, որ վերաբերում է զինադադար անելուն, որովհետև հեռագրական հաղորդակցութիւնը ընդհատված է Ճապօնիայի հետ:

ՆԻՒ ԵՕՐՔ, 19 օգոստոսի: Ռուզվելտի և պետական քարտուղար Ռօօտի Վաշինգտօն վերադառնալուց յետոյ կըսկսվեն բանակցութիւնները Հագայում խաղաղութեան կօնֆերենցիայի գումարման մասին, այն խոստման համաձայն, որ տուել է Ռուզվելտը միջազգային պարլամենտի դաշնակցութեան պատգամաւորներին, որոնք այս տարի կը ժողովվեն Վաշինգտօնում: Հրէական բանկիրները Վիտտէյին ուղարկեցին մի խնդրագիր, որով միջնորդում են աջակցել Ռուսաստանի հրէաների էմանսիպացիային և այդ խնդրագրի հիմքը կազմում է հրէաների ներկայումս կատարող մասսայական գաղթականութիւնը դէպի Ամերիկա:

ԲԵՐԼԻՆ, 19 օգոստոսի: Պօզնանում և արևմտեան Պրուսիայում բազմանում են խոլերայի դէպքերը:

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ, 20 օգոստոսի: Օգոստոսի 18 ի գիշերը Օտրարիկոր գիւղում զգալի եղաւ երկրաշարժ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 օգոստոսի: Պետերհոֆ ժամանեց Պարսից Շահը իր որդիներով, թոռներով և բազմաթիւ շքախմբով: Նրան դիմաւորեցին Պետերհոֆի կայարանում Թագաւոր Կայսրը, Մեծ Իշխանները և շատ բարձրաստիճան անձինք:

ՓՈՐՏՍՄՈՒԹ, 20 օգոստոսի: Վիտտէն և Կոմուրան ստորագրեցին զինադադարը, որը ոյժ կը ստանայ խաղաղութեան դաշնագրութիւնը ստորագրելուց յետոյ. զօրքերի գլխաւոր հրամանատարներին պատվիրել են դադարեցնելու թշնամական գործողութիւնները: Զինադադարի հարցի մասին պատասխանը կազմել են ռուսները:

ԼՈՆԴՈՆ, 19 օգոստոսի: Աւստրիական Կայսրը հեռագրեց Թագաւոր Կայսրին և Միկադօյին, որ Ռուսաստանի պատիւը և պրեստիժը անձեռնմխելի են: Միկադօյին նա ասում է, որ Ճապօնիան չափաւորութեան օրինակ ցոյց տուեց: Ճապօնացիները համաձայնեցին զինադադարը գլուխ բերելու մինչև դաշնագրութեան ստորագրելը միայն այն պայմանով, որ Կայսրը վաւերացնի: Լինևիչը և Օյեաման որոշում են զօրաբանակների մէջ սահմանագիծը: Դադարում են ափերի ռմբակոծութիւնը և օժանդակ զօրքերի տեղափոխութիւնը: Ճանապարհին գտնւող ռուս զօրքերը այլ ևս հեռու չեն գնալ, նոյնպէս և ճապօնական զօրքերը Մուկդէնից ոչ հեռու: Տօկիօյից հասած տեղեկութիւններին նայելով խաղաղութեան պայմանների համար եղած դժգոհութիւնը հետզհետէ սաստկանում է: Մամուլի կարծիքով թոյլ դիպլօմատիան ոչնչացրեց պատերազմական աջողութիւնների պըտուղները: Ճապօնական մեսսիայի մի անդամ ասել է հետևեալը. «Տանը մեզ կը դիմաւորեն քարերով և գուցէ դինամիտով»:

ՆԻՒ ԵՕՐՔ, 20 օգոստոսի: Այն տեղեկութիւնը, որ հաշտութեան դաշնագրութեան բնագիրը կը հրատարակվի վաւերացումից յետոյ, որը տեղի կունենայ միայն մի քանի շաբթից յետոյ լիազօրների՝ դաշնագիրը ստորագրելուց յետոյ, հաստատվում է: Կօնֆերենցիայի երէկվայ նիստում լիազօրները պարզեցին մի քանի կէտեր, որոնք դաշնագիրը կազմողներին դժուարացնում են: Վիտտէն և Կօմուրան ստորագրելուց յետոյ, իւրաքանչիւրը առանձին կը գնայ Օստերբէյ Ռուզվելտին հրաժեշտ տալու:

ԲԵՐԼԻՆ, 20 օգոստոսի: «Nord-deutsche Allgemeine Zeitung»-ը մի զեկուցում հրատարակեց Մարտինի ռուսաց ֆինանսներին վերաբերող բրօշիւրի դէմ, որ հեղինակը տպագրել տալով այդ բրօշիւրը, հրատարակել է առանց վարչութեան թոյլտուութեան և տեղեկութեան, և դրա մէջ ամփոփել է իր սեփական հայեացքները, որոնք հակասում են կառավարչականին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Թագաւոր Կայսրի պաշտօնական հեռագիրը զօրքերի գլխաւոր հրամանատարին.— «Հաշտութեան բանակցութիւնները Պօրտսմութում այնպէս եղան, որ օգոստոսի 6-ին Իմ լիազօրները մերժեցին ճապօնական կառավարութեան պահանջները, երբ վերջինս ցանկանում էր, որ մենք զիջենք նրան Սախալինի կղզին, պատերազմական վարձատրութիւն վճարենք, նրան յանձնենք ճակատամարտից յետոյ չէզոք նաւահանգիստներում ապաստան գտած մեր վնասված նաւերը եւ վերջապէս, որ մենք սահմանափակենք մեր ոյժերը Խաղաղ ովկեանոսի ջրերում: Հետեւեալ բանակցութիւնների ժամանակ, օգոստոսի 16-ին ճապօնական կառավարութիւնը զիջեց մեր առաջարկած բոլոր պայմանների վերաբերմամբ, բայց մի եւ նոյն ժամանակ խնդրեց վերադարձնել նրանից խլված այն զօրքը եւ Սախալինի այն մասը, որ մինչեւ 1875 թիւը պատկանում էր Ճապօնիային եւ որը զիջել էր Ռուսաստանին մի եւ նոյն թուականին փոխադարձ դաշնագրութեամբ: Իմ անձնազոհ եւ թանգագին զօրքը 19 ամսվայ ընթացքում յամառ կերպով դիմադրեց թշնամու գերազանց ոյժ ունեցող զօրքի Մանջուրեա մտնելուն, եւ նրա յարձակման առաջը առաւ: Ձեր առաջնորդութեամբ մեր զօրքը կազմակերպվեց եւ հետզհետէ զօրացաւ Ռուսաստանից հասած նոր զօրքերով այնպէս, որ նա այժմ աւելի բազմաթիւ եւ զօրեղ է, քան երբեւիցէ, որ նա ոչ միայն պատրաստ է ահաբեկ անելու թշնամուն, այլ եւ կարող է նրան սաստիկ հարված տալ: Ես եւ ամբողջ Ռուսաստանը հաւատում ենք կտրիճ զօրքի ոյժին, որ նա պատրաստ է իրան զոհելու յօգուտ հայրենիքի, բայց մի եւ նոյն ժամանակ գիտակցելով Իմ պատասխանատուութիւնը խղճիս, Աստծոյ Նախախնամութեան եւ ժողովրդիս առաջ, թոյլ չէ տալիս նորից փորձութեան ենթարկել Իմ համար թանգագին ռուսների քաջութիւնը եւ նրանց նորից դնել պատերազմի անվերջ եւ նոր սարսափների առաջ, հեռու ընկած այդ կղզու մի մասի համար, որը մեզ զիջեց Ճապօնիան 1875 թւին, մանաւանդ ի նկատի ունենալով այն պարտականութիւնները, որ Ճապօնիան յանձն առաւ իր վրա այդ գործի վերաբերմամբ: Ես ընդունել եմ հաշտութեան նախնական պայմանները: Ռուսաց զօրքերի քաջութիւնը յաճախ է երեւան եկել արիւնահեղ պատերազմի ամբողջ ընթացքում: Այդ բանը հաղորդեցէք իմ թանգագին զօրքին, թող նա իմանայ, որ Ես եւ Ռուսաստանը գնահատում ենք այն զոհերը, որ նա տուել է այդ ծանր պատերազմի ժամանակ: ՆԻԿՈԼԱՅ»:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Լրագրական տեղեկութիւններին նայելով, մամուլի մասին Նոր օրէնսդրութիւնը կը հրատարակվի նախքան Պետական Դումայում քննելը: Մամուլի մասին առանձին խորհրդակցութեան առանձին կանօնադրութեան սեպտեմբեր ամսին կայանալիք պարապմունքների ժամանակ, կը կարդացվեն կանօնադրութեան վերջնական խմբագրած կանօնադրութեան ժողովի և նորից քննվելիք արձանագրութիւնները, որի պատճառով եղան ժողովի մի քանի անդամների կողմից կարծիքներ և վերջացած են այն հարցերի քննութեամբ, որ վերաբերում են օտար հոգևոր երաժշտական գրուածքների ցենզուրայի մասին: Նոր օրէնքի բոլոր հիմնական որոշումները մշակված են վերջնականապէս և ոչ մի փոփոխութեան և քննութեան չեն ենթարկվի:

ՓՈՐՏՍՄՈՒԹ, 20 օգոստոսի: Սախալինի յօդուածի վերաբերմամբ, պրօֆէսսոր Մարտէնսը և Դէննիսօնը հարկադրվեցին հարցնել լիազօրներին: Ճապօնացիները կամենում էին այդ յօդուածը խմբագրել այն մտքով, որով ազատ և բաց լինէր Լապէրուզեան Թերակղզին այն ժամանակ, երբ ռուսները աշխատում էին պայմանը այնպէս ձևակերպել, որով արգելվէր ամրութիւն կառուցանել Սախալինի վրա:

ԼՈՆԴՈՆ, 20 օգոստոսի: Կոմս Բէնկէնդորֆը երէկ «Ցէնտրալ-Նիուսի» գործակալութեան վերատեսուչը հետևեալ նամակն է ստացել.— «Ցէնտրալ-Նիուսի» գործակալութիւնը կոմս Լամզդօրֆի անունով մի հեռագիր է ուղարկել, շնորհաւորելով նրան Փօրտսմուտի խաղաղութեան բանակցութիւնների հետևանքի առիթով: Մինիստրը յանձնարարել է ինձ արտայայտելու ձեզ Նրա շնորհակալութիւնը, յաւելացնելով մի և նոյն ժամանակ իբրև պատասխան ձեր հարցին, որ մեր կառավարութիւնը լցված է խաղաղութեան այն դաշնագրութեան յոյսով, որ ներկայումս կապվում է Ռուսաստանի և Ճապօնիայի մէջ և իր կողմից կաջակցի, որպէս զի երկու պետութիւնների մէջ հարևանական լաւ յարաբերութիւնները վերականգնվեն:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 20 օգոստոսի: Պաշտօնական: Թիւրքիական զօրքերը մտան Սանա:

21 օգոստոսի

ԽԱՐԲԻՆ, 21 օգոստոսի: Ռուս-չինական բանկի բաժանմունքում ներքին փոխառութեան համար բացած ստորագրութիւնը աջողութեամբ առաջ է գնում:

ՓՈՐՏՍՄՈՒԹ, 21 օգոստոսի: Դաշնագրութեան խմբագրութիւնը վերջացել է: Քարտուղարները զբաղված են նրա արտագրութեամբ:

ՓՈՐՏՍՄՈՒԹ, 21 օգոստոսի: Վիտտէի և Ռօզէնի խորհրդակցութիւնը Կօմուրայի և Տակահիրայի հետ վերջացաւ երէկ, ժամը 6 1/2-ին: «Matin»-ի թղթակիցը հաղորդում է, որ նըրանք բոլոր կէտերի վերաբերմամբ համաձայնութեան են հասել: Ուսուցչապետ Մարտէնսը յայտնեց, որ այժմ Փօրտսմուտի դաշնագրութիւնը կարելի վերջացած համարել:

ՀԱՄԲՈՒՐԳ, 21 օգոստոսի: Այստեղ հաստատվեց խոլերայի երկրորդ դէպքը:

ԲԱԳՈՒ, 21 օգոստոսի: Օգոստոսի 16-ին Շուշում հայերը յանկարծակի յարձակվեցին քաղաքի հայկական թաղում ապրող և առևտուր անող մահմեդականների վրա և բոլորին սրի անցկացրին: Յետոյ հայերը հրդեհեցին 40 տնից բաղկացած մի ամբողջ թաղ: Մահմեդականները թւով 100 հոգի մի նախկին ազդեցիկ խանի առաջնորդութեամբ անցան հայկական թաղը ազգաբնակութեան հանգըստացնելու, բայց հայերը յարձակվելով նրանց վրա, շատերին վիրաւորեցին, իսկ մնացածներին էլ գերի վերցրին: Օգնութեան հասնող նահանգապետ Բարանօվսկուն հայերը վիրաւորեցին: Մահմեդականները վիրաւորված նահանգապետին տարան քաղաք և վրդովված բռնութիւններից, սկսեցին յետ մղել հայերի յարձակումը: Այդ ժամանակ շրջակայ գիւղերից օգնութեան հասան մահմեդականներին, որոնց թիւը քաղաքում 2 անգամ քիչ է քան հայերինը. և հայ հոգևորականութիւնը, որ մինչև այդ ժամանակ անգործունէութեան մէջ էր գտնվում, սկսեց խնդրել բռնութիւնները դադարեցնելու: Մահմեդականները իսկոյն և եթ ընդհատեցին կրակը, բայց հայերի կողմից շարունակվեց հրացանաձգութիւնը: Դրանից յետոյ մահմեդականները պաշտպանելով յարձակում սկսեցին. կոտորածը շարունակվում է. քաղաքը հրդեհված է ամեն կողմից:

22 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Թագաւոր Կայսրի հեռագիրը Միացեալ Նահանգների նախագահին. «Պետերհօֆ, 18 ին օգոստոսի 1905 թ. ընդունեցէք Իմ շնորհաւորութիւնը և անկեղծ երախտագիտութիւնը Ձեր այն անձնական եռանդուն ջանքերի համար, որոնք աջողութեամբ վերջացան: Իմ երկիրը շնորհակալութեամբ կը մատուցանի հարկաւոր յարգանքը այն կարեւոր մասնակցութեանը, որ դուք ունեցաք Փօրտսմուտի խաղաղութեան կօնֆէրէնցիայում:

Լրագրական տեղեկութիւններին նայելով ներկայումս ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ մի քանի քաղաքներից և զեմստվօներից խնդիրներ են մտել թոյլ տալու նախնական ժողովներ Պետական Դումայի ներկայացուցիչների ընտրութեան հարցի մասին խորհրդակցելու համար: Վերոյիշեալ խնդիրների էութիւնը կայանում է նրանում, որ մինչև պաշտօնական ընտրութիւնների կայանալը անհրաժեշտ է համարվում կարծիքների փոխանակութիւն, որպէս զի հետևանքները աւելի բաւական լինեն և ընտրողների կարծիքի մէջ համաձայնութիւն լինի: Բացի դրանից այդ խնդրագրերի մէջ մատնացոյց է արվում այն հանգամանքի վրա, որ Պետական Դումայի ապագայ անդամների ընտրութեան հարցի կանօնաւոր որոշումը բոլորովին դըժուար և նոյն իսկ անկարելի է առանց նախնական ժողովների, որովհետև Ռուսաստա-

նում մինչև այժմ գլ ի թէ գոյութիւն չէ ունեցել հասարակական և քաղաքական կեանքը։ Դրական փաստերի հիման վրա կարող ենք ասել, որ մօտ ապագայում պետական բարձր անդամների մի առանձին խորհրդակցութիւնը պէտք է տեղի ունենայ, որպէս զի, ի նկատի ունենալով Պետական Դումայի հիմնելը, մի նոր կանոնագրութիւն մշակի Պետական Խորհրդի և մինիստրների նոր հիմնված կաբինէտի մասին։

ՀՌՈՄ, 22 օգոստոսի։ Համաձայն այն հեռագրի, որը ստացել է «Տրիբունա» լրագիրը Տիանցզինից, Եապոնիայում բռնկվել է յեղափոխութիւն։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, 21 օգոստոսի։ Մարտէնսը և Դենիսօնը երէկ, գիշերվայ ժամը 12-ին վերջացրին խաղաղութեան դաշնագրի խմբագրութիւնը։ Այժմ դաշնագիրը արտագրվում է մագաղաթի վրա ամերիկական պետական դեպարտամենտի երկու մասնագէտ կալլիգրաֆների ձեռքով։ Դաշնագրի բնագիրը հեռագրով հաղորդված է Պետերբուրգ և Տօկիօ, բայց լիազօրները չը պէտք է սպասեն ստանալու իրանց կառավարութիւններից ձևական սանկցիա։ Եապօնական լիազօրները դեռ պաշտօնական հաւանութիւն չեն ստացել միկադօյից օգոստոսի 16-ին կայացած համաձայնութեան մասին, բայց ենթադրում են, որ այդ հաւանութիւնը հարկաւոր չէ։ Սախալինի վերաբերմամբ եղած դժուարութիւնները բարեյաջող կերպով հարթված են։ Դաշնագիրը այնպէս է խմբագրված, որ կզգուշ օգտվելը իրեն ազգագրական յենակէտ՝ դժուարին է թւում ինչպէս Եապօնիայի, նոյնպէս և Ռուսաստանի համար։ Եապօնացիները անհանգիստ են Տօկիօյից հրահանգ չը ստանալու պատճառով։ Լուրեր են պտտում, որ նրանց չէ թոյլատրված դաշնագիրը ստորագրելու առանց միկադօյի յատուկ հրահանգի։ Ռուսաց լիազօրները այդ բանի վերաբերմամբ ունեն կատարեալ իրաւունք։ Դաշնագրութեան առաջին յօդուածը վերականգնում է մշտական խաղաղութիւն և երկու կողմերին էլ իրաւունք է տալիս իրենց ակելի արտօնեալ ազգի։ Տակահիրան ենթադրում է, որ դաշնագիրը ստորագրված կը լինի օգոստոսի 22-ին, կէսօրից յետոյ, իսկ նոյն օրը առաւօտեան կը կայանայ մի նիստ բնագրին վերջնական հաւանութիւն տալու համար։

ԳՈՒՆԶՃՈՒԼԻՆ, 21 օգոստոսի։ Եապօնացիները անաչխոյ աշխատում էին տիրել Գրիմօբեան շրջանի ծովափին։ Անհիմն են այն լուրերը, թէ Խարագուչին գրաւած ունի Ամուրի գետաբերանը, դէ-կաստրի ծովածոցը, կայսերական նաւահանգիստը և Սուրբ Օլգայի ծովախորշը։ Զօրքերի սանիտարական դրութիւնը գերազանց է մանջուրական բոլոր բանակներում։ Եապօնացիների մօտ, լուրերի համեմատ, զարգանում են վարակիչ հիւանդութիւններ։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 22 օգոստոսի։ Մանջուրիան դատարկելու պայմանաժամը վերջնականապէս որոշված է շաբաթ երեկոյեան։ Ռուսական լիազօրները մատնացոյց արին, որ ի նկատի ունենալով սիբիրական երկաթուղու եւ թեռնկելու սահմանափակ ընդունակութիւնը, երկիրը մաքրելու համար կը պահանջվի մէկ տարուց աւելի։ Լիազօրները համաձայնութեան եկան։ Երկու կողմերն էլ մաքրեն Մանջուրիան տասն և ութ ամսվայ ընթացքում։ Ռուսաց և եապօնական զօրքերի թիւը երկաթուղական ճանապարհը պաշտպանելու համար որոշված է մօտաւորապէս տասը մարդ մի կիլօմէտրի համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բժիշկ Գր. Մակարեան

Վերադառնալով նորոգեց հիւանդների ընդունելութիւնը ներքին և երեխայոց հիւանդներին, ամեն օր ժամը 4-ից մինչև 6 երեկոյեան. Միքայէլեան փողոց, Բեբիեվի տուն № 134, տելեֆօն № 907.
(կ. ե. չ.) 2—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՂԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային և սիֆիլիտիքական հիւանդութիւնների,—ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 12 ժ.—1 ժ, երեկոյեան՝ 6 ժ.—9 ժ.։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկայեա փ. № 20.
(ե. հ. շ. կ.) 4—30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. Տէրմազանեանց

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարան։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
Սօֆիա Ի. Գէյրօրտո-Լօկշ

Տեղափոխվել է Կադեաչեյսկի փողոց № 7, տուն իշխ. Թումանօվայի, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը։ (կ.ե.ճ.) 33—100

Դպրոց եւ Պանսիօն
ՅՈՎՍ. ՄԷԼԻՔ-ՋՀԱՆԵԱՆՑԻ

Ընդունվում են գիշերօթիկ և երթևեկ աշակերտներ։ Պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար։ Նոյնպէս ընդունվում են գիշերօթիկ և այն աշակերտները, որոնք արդէն սովորում են միջնակարգ դպրոցներում։ Աւանդվում են ռուսերէն, հայերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն և լատիներէն լեզուները։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Гановская улица № 7. (7,9,11,14,16,18,21,23,25,28,30. ս. 1,4,6,8) 8—15

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ
„ՓԵԹԱԿ“
ՕՐ. Մ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆԻ

Աշակերտուհիների ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից, առաւօտեան ժամը 9 ից մինչ. 4-ը։ Ընդունվում են և գիշերօթիկ աշակերտուհիներ։ Ցանկացողները կարող են ստանալ ուսումնարանում մանրամասն ծրագիր ձրիաբար։ Архивный пер. д. № 4. (չ.ո.կ.) 3—6

Բագուի ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու համար ՀԱՐԿԱՒՈՐ են ձայնեղ, հայկական ձայնագրութեան և ժամերգութեան քաջ ծանօթ, հմուտ և փորձված ՏԻՐԱՑՈՒՆԵՐ։ Ցանկացողներն իրանց պայմանների մասին կարող են դիմել գործակալին կամ երեցփոխին։

Գործակալ՝ Զաւէն վարդապետ
Երեցփոխ՝ Մինաս Կաճկաճեան
(ու. կ. ե.) 2—6

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ
Մի ուսուցիչ եւ մի վարժուհի

Ստաւրօպօլի հայոց եկեղեցական ծխական միդասեան, երկսեռ, վերաբացվող ուսումնարանի համար։ Պայմանների մասին տեղեկանալու համար դիմել և խնդիր ու ուսման վկայականը ուղարկել Губ. гор. Ставрополь ктитору армянской церкви Евагрь Анпеткову. 2—4

Լոյս տեսաւ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆՑԻ
ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ և ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
տարրական դասընթաց
Առաջին մաս
Ստորին դասարանների համար.
Գինն է 20 կոպ։

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառանոցները։ Պահեստը հեղինակի մօտ. հասցէն Эчміадзинъ, Гарегинъ Левонянцъ. Въ Академіи. 5—10

ՈՒՆԵՆՔ «ՕՐԵՕԼ» և «ԲՐԱՈՒՆ»

գործարանների բաժրակ մաքրող ամերիքական բազմաթիւ մեքենաներ (ջին) ամեն տեսակ չափերի, սեղմիչով (կօնդէնսատոր) և մնուցիչով (պիտայնել) և առանց դրանց, նոյնպէս և ձեռքի ջիներ։

Պահանջի համար դիմել Եղեան—Բարսեղ Եղիազարեանին։ 3—3

Լոյս տեսաւ
ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԵՄՍՏՎՕ
Ի. Բելոկոնսկու
Թարգմ. Կ. Զալեանի։

Գինն է 15 կ. ճանապարհածախքով 17 կոպ., գումարով կնողներին բաւարար զեղջով։
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ «Гуттенбергъ». 2—5

Ալէքսանդրօպօլի Պրօգիմնազիայի նախկին տեսուչուհի Վօզապիտնօվան ցանկանում է իր մօտ ընդունել օտար քաղաքներից եկած աշակերտուհիներ՝ ամեն ինչ պատրաստ պահելու համար։ Ցանկանում է նոյնպէս սենեակներ տալ վարժուհիներին։ Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ Կենտրոնական Գրավաճառանոցում ամենայն օր, ճաշից յետոյ ժամը 4—6 ը։ (14, 17 և 20-ին) 3—3

Նկարիչ Բ. Ճեպէյեանի
Հայկական եկեղեցական ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ,
ԽԱՉՎԱՌՆԵՐԻ, ԽԱՉԿԱԼՆԵՐԻ
և ոսկեզօծելու արհեստանոց

Ընդունվում են ՄԻՄԻԱՅՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ.
Զանազան եկեղեցիներին տրվում է առանձին հաստատուն պայմաններով. պատուէրները կատարվում են շուտ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱԿՈՎ
Тифлисъ, Гановская № 7. Б. Джебеяну.
Ցուցակը և պայմանները ուղարկվում է ձրի։
(հ. կ.) 5—6

Խնդրում եմ հայ հեղինակներին և թարգմանիչներին Թիֆլիսում, կամ Թիֆլիսից դուրս յայտնել մանրամասն իրանց հասցէն. (Թիֆլիսում քաղաքային նամակով) Մեր հասցէն. Тифлисъ, ул. Броссе, № 5 книгоиздатель А. А. Ованесянцъ.

1905 թ. սեպտեմբերի 1-ից բացվում է
Ս. Լ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Դպրոցը եւ Պանսիօնը

Ելիզավետինսկի փողոց, սեփական տուն № 117 (Կիրօչնի փողոցից երրորդ տունը)։
Ֆրանսերէն, գերմաներէն լեզուների եւ ՄՈՒԶԻԿԱՅԻ թէօրիան ու պրակտիկան։
Հրաւիրված են փորձված դասատուներ։ Պատրաստում են բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար մինչև III դասարան։ Դպրոցի և պանսիօնի շէնութիւնը լիապէս պատասխանում են առողջապահութեան պահանջներին։ Ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից։
(ե. հ. կ.) 1—10

Դպրոց եւ Պանսիօն
Գ. Լ. ԿՈՒՋԱՆՕՎԻ

Վերսկսում է աշակերտների ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից։ Պարապմունքներն սկսվում են սեպտեմբերի 1-ից։ Պանսիօնում ընդունվում են և միջնակարգ դպրոցների աշակերտները, դասերը նախապատրաստելու պայմանով։ Երկրորդ յարկ, տուն Իս. Իվ. Աբրահամեանի Վելիկօկնեաժսկի փողոց (Նախկին Նաբերեժնի) № 9 իսկ Միքայէլեան փողոցից № 34, Վօրօնցօվի արձանի մօտ։
(14, 18, 20, 26, 28) 3—5

Գուտտենբերգ

Գրախանութում վաճառվում են
Յովհ. Առաքչեանի աշխատութիւնները.

Մայրենի լեզու Ա. տարի	. .	25 կոպ.
» » Բ. »	. .	30 »
» » Գ. »	. .	40 »

Տարրական քերականութիւն հայոց աշխարհաբար լեզուի 25 կ.
Տպագրվում է և շուտով լոյս կը տեսնէ Ի. Վազօվի «ԼԾԻ ՏԱԿ» յայտնի վէպը (երկու մասը միասին), թարգմ. Յովհ. Առաքչեանի։ Գինը 1 ր. 25 կոպէկ։ Պահեստը լինելու է «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։ 10—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Մանկավարժական Խորհուրդը սրանով յայտարարում է, որ համաձայն Թիֆլիսի քաղաքային Վարչութեան որոշման 1905 թւի մայիսի 12-ի, ներկայ տարու աշակերտների ընդունելութեան ժամանակ գերադասութիւն կը տրվի Թիֆլիս քաղաքի քաղաքացիներին, եթէ նրանց ծնողները կը ներկայացնեն դօկումենտներ, որ նրանք մտցրված են Թիֆլիս քաղաքի քաղաքացիների ցուցակում։ Բացի սրանից դպրոց մտնել ցանկացողները բոլորն էլ պարտաւոր են ներկայացնել լիակատար մետրիքական վկայական, ծաղիկ կարելու վկայական և ստացած ուսման վկայական։
(յուլ. 17, 24, 31, օգ. 7, 14, 21) 6—6

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ուլուխանլու-Ջուլֆայի երկաթուղու աշխատանքների վարչութիւնը յայտարարում է ամենքին Ուլուխանլու և Ջուլֆայի միջև գնացքների շարժողութեան մասին հետեւեալը.
Ուլուխանլուից գնացքները սկսում են երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը, առաւօտեան ժամը 8 և 45 րօպէին և Նախիջևան հասնում են երեկոյեան ժամը 6-ին։
Նախիջևանից գնացքները մեկնում են կիրակի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, առաւօտեան ժամը 8 ին և հասնում են Ուլուխանլու երեկոյեան ժամը 6-ին։ Ժամերը հաշուած են Պետերբուրգի հաշուով։ 2—3

Ընդունվում են
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
„ԼՈՅՍ“

օրացոյց հանդէսի համար. երեսը 12 ր., $1/2$ եր.—7 ր. $1/4$ եր. 4 ր.։ Յայտարարութիւններ հաւաքելու լիազօրութիւն տուած է պ. Մամաջանեանին։ Կարելի է ուղարկել և խմբագրութեան հասցէով՝ Тифлисъ, Мадатовская 5, Е. Топчяну. 5—5

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
ԿՐՕՆԻ
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ
(Թոյլատրած հոգևոր իշխանութիւնից)

I ուսուցչաց համար.

1. Ուղեցոյց Հին-ուխտի , . .	15—7
2. Ուղեցոյց Նոր-ուխտի . . .	2— 5
3. Ուսուցումն քրիստ. կրօնի Դ. հատոր	1—50
4. Ուսուցումն քրիստ. կրօնի Ե. հատոր	— 50
5. Մի քանի խօսք հայ կրօնուսոյցներին	— 10

II աշակերտաց համար

6. Դասատետր կրօնի Ա. տարի (11 տիպ)—	20
7. Դասատետր կրօնի Բ. տարի (10 տիպ)—	25
8. Դասատետր կրօնի Գ. տարի (8 տիպ)—	34
9, Սրբազան պատմ. Հին. ուխտի (6 տիպ)—	30
10. Սրբազան պատ. Նոր. ուխտի (5 տիպ)—	30
11. Գործք առաքելոց . . . —	40

Կարելի է դիմել.
1. Ինձ—Тифлисъ, Коммерческое училище.
2. » Книжн. магаз. Гуттенбергъ.
3. » Центральная книжн. торг.

Ինձ դիմողներն ստանում են. 1) Ուսուցչաց դասագրքերի համար 35%, 2) իսկ աշակերտաց 20% զեղչ (Ա. տարին 25%) Աղքատ դպրոցներին ձրի։
Սահակ քհ. Սահակեանց
(չ. ո. կ.) 10—15

Ալէքսանդրօպօլում Ուսումնարանական շրջանի պ. Հոգաբարձուի թոյլտուութեամբ, Առևտրական դպրոցի հանդէպ, օգոստոսի 20-ից
ԲԱՑՎՈՒՄ Է ՊԱՆՍԻՕՆ.
ընդունելու են սահմանափակ թւով գիշերօթիկներ գլխաւորապէս Առևտրական դպրոցի աշակերտներից.
Դիմել՝ Александрополь, содержателю пансиона и училища учителю Гайку Хачатурянцу. 4—4

ԴՊՐՈՑ
Կատ. Լիսիցեանի

Երկու սեռի մանուկների համար։ Ընդունելութիւնը՝ օգոստոսի 27 ից, ուսման սկիզբը՝ սեպտեմբերի 6-ին։ Բեհբութեան փող. սեփ. տուն 29։ (21, 23, 25, 27) 2—10

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ ԿՐՕՆԻ

Յատկապէս պատրաստած պետական դպրոցների համար, (Թոյլատրված հոգևոր և ուսումնարանական վարչութիւններից) աշխատասիրութիւն Եզնիկ աւագ քհ. Երզնկեանի։
I. Առաջին գրքոյկ, պատրաստական դասարանների համար «Գլխաւոր աղօթքները (իրանց բացատրութիւններով) և տօների համառօտ պատմութիւնները 5-դ տպ. գինն է 20 կոպէկ։
II. Երկրորդ գրքոյկ. «Հին-ուխտ» (30 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) 3-դ տպ. գինն է 30 կոպէկ։
III. Երրորդ գրքոյկ. «Նոր-ուխտ» (32 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) գինն 30 կոպէկ։
Գրավաճառների և ուսուցիչների համար 30% զիջում, առանց ճանապարհածախքի։ Դիմել՝ Тифлисъ, прот. Езнику Ерзинкянцъ կամ Тифлисъ, Центральный книжній магазинъ.
(ե.հ.շ) 11—25

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

Թիֆլիս, վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

Մուրացան Հայ բողոքականի ընտանիքը. Թիֆլիս, գ. 40 կ. ճ.ծ. 16 կ.
» Երկասիրութիւնների ա. հատ. Թիֆ. 1 ր. 50 կ. ճ.ծ. 40 կ.
Շիրվանզադէ. Զուր յոյսեր. վէպ. Թիֆ. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.։ Ցաւագարը, Թիֆ. 50 կ. ճ.ծ. 15 կ. Եւգինէ, դրամ. 3 գործ. Թիֆ. 50 կ. ճ.ծ. 15 կ.։ Քաօս, վէպ. Բագու, 1 ր. 50 կ. ճ.ծ. 30 կ.։ Նամուս, Թիֆ. գ. 1 ր. ճ.ծ. 25 կ.։ Ժողովածու I, II, III հատ. խւրաք. 1 ր. 50 կ. ճ.ծ. 60 կ.։
Փափազեան Վ. Սանթօ, Թիֆ. 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.։ Տուրխատի յիշողութիւններ, Թիֆ, 20 կ. ճ.ծ. 13 կ.։ Պատմուածքներ, Թիֆ. 50 կ. ճ.ծ. 15 կ.։ Էմմա, վէպ, Թիֆ. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.։

Օտար քաղաքներից պահանջողների պատուէրները կատարվում են փողերը ստանալուց յետոյ, եթէ միաժամանակ մի քանի գիրք են պահանջում, այն ժամանակ ճ.ծ. փոխադրվում է ստացողի անունով։ Նոյն գրատանը վաճառվում են Ն. Տէր-Ղևոնդեանցի, Ղազարոս Աղայեանցի և ուրիշ հեղինակների բոլոր դասագրքերը. Գումարով գնողներին սովորական զիջում է լինում։

Դիմել въ Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ. (ե.) 4—4

Տեղական ազգաբնակութիւնից Անդրկովկասում զեմստվային հաստատութիւններ ներմուծելու առիթով խորհուրդներ և ժողովներ կազմելու համար պատգամաւորներ ընտրելու հրահանգի II և V կէտի համաձայն և Թիֆլիսի պ. Նահանգապետի օգոստոսի 9-ի № 363 առաջարկի համեմատ՝ Թիֆլիսի գաւառական ազնուականութեան պարագլխի պաշտօնակատար Ա. Մ. Սումբատովը խնդրում է Թիֆլիսի գաւառի բոլոր մասնաւոր հողատէրերին, որոնք չեն պատկանում գիւղական համայնքների կազմին, նոյնպէս և առևտրական ու արդիւնաբերական հիմնարկութիւնների տէրերին, և այն գիւղացի սեփականատէրերին, որոնք բացի գիւղական հողաբաժնից՝ ունեն նաև գնված հողեր՝—շնորհ բերել ներկայ օգոստոսի 26-ին առաւօտեան ժամը 10-ին Թիֆլիսում Վրաց ազնուականութեան քարվանսարայում, Դվօրցօվի փողոցում տեղի ունենալիք նախնական և ընտրողական ժողովներին՝—գաւառական խորհրդակցութեան համար պատգամաւորներ ընտրելու Անդրկովկասում զեմստվային հաստատութիւններ մտցնելու հարցի առիթով։
(19, 22, 25) 2—3

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 22-го августа 1905 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ընկ. Электропечатная типографскаго Т—ва «Гермесъ». Мад. ул. № 15.